

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC80 (82)

ISSN 1857-7059

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

2022

YEARBOOK

2022

ГОДИНА 13
БРОЈ 19

VOLUME XIII
NO 19

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2022
YEARBOOK
2022

ГОДИНА 13
БР. 19

VOLUME XIII
NO 19

GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

ГОДИШЕН ЗБОРНИК ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

За издавачот:

проф. д-р Драгана Кузмановска

Издавачки совет

проф. д-р Блажо Боев

проф. д-р Лилјана Колева-Гудева

проф. д-р Драгана Кузмановска

проф. д-р Луси Караниколова -Чочоровска

проф. д-р Светлана Јакимовска

проф. д-р Ева Горѓиевска

Редакциски одбор

- проф. д-р Ралф Хајмрат – Универзитет од Малта, Малта
проф. д-р Нецати Демир – Универзитет од Гази, Турција
проф. д-р Ридван Џанин – Универзитет од Едрене, Турција
проф. д-р Стана Смиљковиќ – Универзитет од Ниш, Србија
проф. д-р Тан Ван Тон Та – Универзитет Париз Ест, Франција
проф. д-р Карин Руке Бритен – Универзитет Париз 7 - Дени Дидро, Франција
проф. д-р Роналд Шејфер – Универзитет од Пенсилванија, САД
проф. д-р Кристина Кона – Хеленски Американски Универзитет, Грција
проф. д-р Златко Крамариќ – Универзитет Јосип Јурај Штросмаер, Хрватска
проф. д-р Борјана Просев-Оливер – Универзитет во Загреб, Хрватска
проф. д-р Татјана Гуришиќ-Беканович – Универзитет на Црна Гора, Црна Гора
проф. д-р Рајка Глушица – Универзитет на Црна Гора, Црна Гора
доц. д-р Марија Тодорова – Баптистички Универзитет од Хонг Конг, Кина
доц. д-р Зоран Поповски – Институт за образование на Хонг Конг, Кина
проф. д-р Елена Андонова – Универзитет „Неофит Рилски“, Бугарија
м-р Диана Мистреану – Универзитет од Луксембург, Луксембург
проф. д-р Зузана Буракова – Универзитет „Павол Јозев Сафарик“, Словачка
доц. д-р Наташа Поповиќ – Универзитет во Нови Сад, Србија

проф. д-р Светлана Јакимовска, проф. д-р Луси Караниколова-Чочоровска,
проф. д-р Ева Горѓиевска, проф. д-р Махмут Челик,
проф. д-р Јованка Денкова, проф. д-р Даринка Маролова, доц. д-р Весна Коцева,
виш лектор м-р Снежана Кирова, доц. д-р Наталија Поп-Зариева,
доц. д-р Надица Негриевска, доц. д-р Марија Крстева

Главен уредник

проф. д-р Светлана Јакимовска

Одговорен уредник

проф. д-р Ева Горѓиевска

Јазично уредување

Лилјана Јовановска

(македонски јазик)

виш лектор м-р Биљана Иванова, виш лектор м-р Крсте Илиев,

виш лектор м-р Драган Донеv

(англиски јазик)

Техничко уредување

Кире Зафиров

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“ -Штип

Филолошки факултет

ул. „Крсте Мисирков“ 10-А п. факс 201, 2000 Штип

Република Северна Македонија

YEARBOOK FACULTY OF PHILOLOGY

For the publisher:

Prof. Dragana Kuzmanovska, PhD

Editorial board

Prof. Blazo Boev, PhD

Prof. Liljana Koleva-Gudeva, PhD

Prof. Dragana Kuzmanovska, PhD

Prof. Lusi Karanikolova-Cocorovska, PhD

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD

Prof. Eva Gjorgjievska, PhD

Editorial staff

Prof. Ralf Heimrath, PhD – University of Malta, Malta

Prof. Necati Demir, PhD – University of Gazi, Turkey

Prof. Rıdvan Canım, PhD – University of Edrene, Turkey

Prof. Stana Smiljkovic, PhD – University of Nis, Serbia

Prof. Thanh-Vân Ton-That, PhD – University Paris Est, France

Prof. Karine Rouquet-Brutin PhD – University Paris 7 – Denis Diderot, France

Prof. Ronald Shafer PhD – University of Pennsylvania, USA

Prof. Christina Kona, PhD – Hellenic American University, Greece

Prof. Zlatko Kramaric, PhD – University Josip Juraj Strossmaier, Croatia

Prof. Borjana Prosev – Oliver, PhD – University of Zagreb, Croatia

Prof. Tatjana Gurisik- Bekanovic, PhD – University of Montenegro, Montenegro

Prof. Rajka Glusica, PhD – University of Montenegro, Montenegro

Ass. Prof. Marija Todorova, PhD – Baptist University of Hong Kong, China

Ass. Prof. Zoran Popovski, PhD – Institute of education, Hong Kong, China

Prof. Elena Andonova, PhD – University Neofit Rilski, Bulgaria

Diana Mistreanu, MA – University of Luxemburg, Luxemburg

Prof. Zuzana Barakova, PhD – University Pavol Joseph Safarik, Slovakia

Ass. Prof. Natasa Popovik, PhD – University of Novi Sad, Serbia

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD, Prof. Lusi Karanikolova-Cocorovska, PhD,
Prof. Eva Gjorgjievska, PhD, Prof. Mahmut Celik, PhD, Prof. Jovanka Denkova, PhD,

Prof. Darinka Marolova, PhD, Ass. Prof. Vesna Koceva, PhD,

lecturer Snezana Kirova, MA, Ass. Prof. Natalija Pop-Zarieva, PhD,

Ass. Prof. Nadica Negrievska, PhD, Ass. prof. Marija Krsteva, PhD

Editor in chief

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD

Managing editor

Prof. Eva Gjorgjievska, PhD

Language editor

Liljana Jovanovska

(Macedonian language)

lecturer Biljana Ivanova, MA, lecturer Krste Iliev, MA, lecturer Dragan Donev, MA

(English language)

Technical editor

Kire Zafirov

Address of editorial office

Goce Delchev University

Faculty of Philology

Krste Misirkov b.b., PO box 201

2000 Stip, Republic of North Macedonia

СОДРЖИНА CONTENTS

Јазик

- Сашка Јовановска, Натка Алаџозовска**
ЗАСТАПЕНОСТ НА ГРАМАТИЧКИТЕ ФОРМИ ВО
УЧЕБНИКОТ WELCOME 2 ОД ЕЛИЗАБЕТ ГРЕЈ И
ВИРѢИНИЈА ЕВАНС
Sashka Jovanovska, Natka Jankova Alagjovska
REPRESENTATION OF GRAMMAR FORMS IN THE
TEXTBOOK WELCOME 2 BY ELIZABETH GRAY
AND VIRGINIA EVANS 9
- Марица Тасевска**
ТРИТЕ ФАЗИ НА ЈАЗИЧНИОТ ИЗРАЗ
Marica Tasevska
THREE PHASES OF LANGUAGE EXPRESSION 19

Култура

- Марија Леонтиќ**
ПРИДОНЕСОТ НА АРИФ СТАРОВА ЗА ПРОНАОЃАЊЕТО И
ПРЕВЕДУВАЊЕТО НА БИТОЛСКИТЕ СИЦИЛИИ ОД
ОСМАНЛИСКИОТ ПЕРИОД
Marija Leontik
THE CONTRIBUTION OF ARIF STAROVA FOR FINDING AND
TRANSLATING THE BITOLA'S OTTOMAN REGISTERS
FROM THE OTTOMAN PERIOD 29
- Tatjana Vukelic**
BLACK VERNACULAR TRADITION AND FOLKLORE 45

Книжевност

- Весна Кожинкова**
БАЛКАНСКИОТ И МАКЕДОНСКИОТ ХРОНОТОП
ВО СОВРЕМЕНАТА ПОСТКОЛОНИЈАЛНА КРИТИКА
Vesna Kozhinkova
THE BALKAN AND MACEDONIAN CHRONOTOPE
IN MODERN POSTCOLONIAL CRITICISM 57
- Natalija Pop-Zarjeva, Krste Plev**
COLERIDGE: THE WORLD AND THE MORAL OF
THE RIME OF THE ANCIENT MARINER 69

Фатмине Вејсели

УЛОГАТА НА СЕСТРАТА ВО СЕМЕЈНОТО РИВАЛСТВО ВО
ДРАМАТА ЧИСТИЛИШТЕ ВО ИНГОЛШТАД
ОД МАРИЛУИЗЕ ФЛАЈСЕР

Fatmire Vejseli

THE ROLE OF THE SISTER IN THE FAMILY RIVALRY IN
THE DRAMA PURGATORY IN INGOLSTADT

BY MARILUISE FLEISER..... 79

Мерал Шехаби-Весели, Лулјета Адили-Челику, Фатмине Вејсели

КНИЖЕВНОТО ТВОРЕШТВО НА РУМИ КАКО ИНТЕРТЕКСТ
НА ПОЕЗИЈАТА НА ФРАШЕРИ

Meral Shehabi-Veseli, Luljeta Adili-Cheliku, Fatmire Vejseli

RUMI'S LITERARY WORKS AS AN INTERTEXT

OF FRASHER'S POEMS..... 89

КНИЖЕВНОТО ТВОРЕШТВО НА РУМИ КАКО ИНТЕРТЕКСТ НА ПОЕЗИЈАТА НА ФРАШЕРИ

Мерал Шехаби-Весели¹, Лулјета Адили-Челику², Фатмире Вејсели³

¹Факултет за јазици, култури и комуникација, УЈИЕ, Тетово
m.shehabi@seeu.edu.mk

²Филолошки факултет „Блаже Конески“, УКИМ, Скопје
l.adili@ukim.edu.mk

³Факултет за јазици, култури и комуникација, УЈИЕ, Тетово
f.emurlai@seeu.edu.mk

Апстракт: Ориентот секогаш бил предизвик со својата литература за другите книжевности. Во овој научен труд ќе објасниме како таа книжевност може да биде испреплетена во другите книжевности. Тргувајќи од тоа дека секој текст е интертекст, таа испреплетеност ќе биде анализирана аплицирајќи ја теоријата на интертекстуалност. Тука ќе се повикаме на теоретичарите како што се Жерар Женет и Харолд Блум, кои во својата Антитетичка критика имаат одредено пет вида релации кои се однесуваат на поезијата. Од ориенталната книжевност ќе се повикуваме на Руми, каде се најдени интертекстуални релации со песните на Наим Фрашери. Поезијата *Песна на кавалот* и некои други поезии кои се повикуваат на поезиите на Руми, кои на директен или индиректен начин на читателот им се дадени референции за ова интертекстуална врска. Методологијата која ќе се употребува на овој труд ќе биде контрастивна и аналитичка, со која ќе дојдеме до резултатот дека интертекстуалната врска им овозможува на авторите да креираат нов текст врз стариот употребувајќи цитати, мото, хипертекст, хипотекст и др.

Клучни зборови: *интертекст, Руми, Фрашери, хипотекст, хипертекст, поезија*

RUMI'S LITERARY WORKS AS AN INTERTEXT OF FRASHER'S POEMS

Meral Shehabi-Veseli¹, Luljeta Adili-Cheliku², Fatmire Vejseli³

¹Faculty of Languages, Communications and Cultures, SEEU, Tetovo
m.shehabi@seeu.edu.mk

²Faculty of Philology Blaze Koneski, UKIM, Skopje
l.adili@ukim.edu.mk

³Faculty of Languages, Communications and Cultures, SEEU, Tetovo
f.emurllai@seeu.edu.mk

Abstract: The Orient has always been a challenge with its literature on other literatures. In this scientific paper we will explain how that literature can be overpaid in other literatures. Assuming that each text is an intertext, that intertwining will be analyzed by applying the theory of intertextuality. Here we will refer to theorists such as Gerard Jeannette and Harold Bloom, who in his Antithetical critique has identified five types of relations that refer to poetry. From oriental literature we will refer to Rumi, where intertextual relations with the poems of Naim Frasheri are found. Poetry “Kënga e fyellit” and some other poems that refer to Rumi’s poetry, which directly or indirectly give the reader references to this intertextual connection. The methodology that will be used in this paper will be contrasting and analytical, with which we will come to the conclusion that the intertextual connection allows the authors to create a new text on the old one using quotes, motto, hypertext, hypotext and others.

Key words: *intertext, Rumi, Frasheri, hypotext, hypertext, poetry*

Епохата на албанската преродба е позната по тоа што на албанската книжевност ѝ даде еден автор со пророчко лице и дело. Помеѓу големите имиња на браќата Фрашери, политичарот и идеологот Абдул Фрашери и енциклопедистот Сами Фрашери, поетот Наим Фрашери, кој е предмет на нашата студија, со своето дело стана поетскиот глас на епохата.

Како што се изјаснува и Еќрем Чабеј, „да се суди за поетското дело на овој автор е тешко зашто кај овој човек апостолот и поетот се едно. Целта на неговите дела е народна цел. Тешко е да се подели уметникот од патриотот“, за да продолжи. „...Идеалистот Наим е симбол на поимот Албанец, тој е еден мит, една легенда.“ (Е. Чабеј, стр. 48)

Авторите како Наим Фрашери доаѓаат само во епохата на големите историски потресувања, стануваат синоним на овие епохи и со нивните дела прават една епоха. Тој ги запали срцата на Албанците и нахрани едно големо поетско, културно и духовно движење, што поттикна нивна национална преродба.

Наим Фрашери и неговото дело се родија во едно време кога имаше големи историски промени поврзани за националното прашање. Тоа беше крајот на

19 век, годините на Источната криза кога Османлиското Царство ги живееше последните денови, додека големите сили и балканските монархии одвај чекаа да ја скројат новата карта на Балканот.

Четири века османлиско владеење оставија траги во историјата на албанскиот народ. Но, познатата изрека вели дека во секое зло има и нешто добро, нашиот поет се запозна со источните култури, кои подоцна во неговите дела ќе ги користи како хипотекст. Фрашери ќе се потпира на песните на големиот автор Мевлана Руми.

За да го објасниме поимот хипертекст, ќе се послужиме со терминологијата на Женет, кој во своето дело „Палимсести“ издвојува пет вида на транстекстуалноста. Хипертекстуалноста ја предочува последната група релации меѓу текстовите, што Женет ја дефинира како „заемна врска на еден текст Б кој е (хипертекст), со еден претходен текст А кој е (хипотекст).“

Значи, Фрашери како текст-предлошка во неговата лирска песна „Кавалот“ ја користи истоимената „Песна за кавалот“, на најголемиот мистик на сите времиња Мевлана Џелаледин Руми (1207 – 1273), автор на делото „Месневија“, кое по својата вредност може да се спореди со верското дело „Коран“.

Тој се потруди да го изедначи разумот на Западот со сензибилноста на Истокот, мозокот со срцето, окото со увото, речта со мелодија, светлото со љубовта. Наим Фрашери се изјаснил јасно за овие две страници во предговорот кон преводот на *Илијада*, со следните зборови: „Песната од Азија има голема убавина, многу вкус, добра тежина, одобрена количина, одбрани зборови и различни игри.“ Значи, според ова тврдење на Фрашери, разбираме дека тој сака да се потпира во една таква голема книжевност, која добро ја познава.

Чабеј за Фрашери тврди дека песната на „кавалот“ е „инспирирација“ (стр. 48) од поезија на Мевлана. Според Димитар Шутериќ, песната е „создавање што нè дели од оригиналните негови песни“ (стр. 85) За Реџеп Ќосе, „песната е адаптација“ (стр. 144). За Д. Шапло, пак, „таа носи нови видувања за една нова споредба на тие песни“.

Целта на таа споредба е: да ги погледнеме одблиску двата текста, да ги симнеме на едно повидно поле за споредба и на општите констатирања што ги сугерира првото читање, да се потрудиме да влеземе во светот на интертекстуалните односи. Во овој труд ќе ги најдеме тие интертекстуални релации или вкрстувања на текстовите. Во нашиот случај, тие текстови се песни. Ќе почнеме од поезијата, која има повидлива интертекстуална релација.

Според нашето мислење, песната „Кавалот“ на Фрашери е хипотекст на текст-предлошката, значи на истоимената песна која е прва песна од првата книга на „Месневијата“ на Руми. Ако поставиме паралела помеѓу овие песни, ќе увидиме дека најнапред, тие имаат ист наслов: „Кавалот“ и „Песна на кавалот“. Фрашери го употребува истиот наслов за да укаже на нивната интертекстуална релација. Тој не се плаши да каже дека е инспириран од својот претходник, кој

е познат во светски рамки и е преведен на многу јазици. Значи, на овој начин на читателот му се сигнализира релацијата на еден текст со друг.

Песната на Фрашери почнува со повик да се чуе гласот на кавалот што тажи, а завршува со стравот на авторот да не биде напуштен.

„Слушај го кавалот што вика
Кажува за пустите селидби...“

Завршува со стихот:

„срце си ми, не оставај ме“ (Фрашери, 2007, стр. 111–113)

Мевлана Руми:

„Слушај го кавалот што тажи
неговата мелодија за разделби зборува“
„...ако нашите дни заминаа, кажи им ‚Не се плашам!‘
А ти, ти не оди.“ (Руми, 2007)

Во двата случаи, се поставува прашањето кој да не замине, Бог со неговата љубов спрема човекот, што му даде живот и на космосот, или убавата песна на кавалот која нè опива со тој тажачки звук. Сепак, би рекле дека станува збор и за едното и за другото. Значи, дотука овие песни се совпаѓаат, само во таа смисла доколку еден текст се содржи во надворешните рамки на прет-текстот.

Според Е. Колиќ, првите стихови на песната за кавалот се согласуваат со првите стихови на Мевлана и тој ги именува како „олицетворение на лириката на големиот мистичен персиски поет на албански јазик.“

Мевлана во својата песна тажи за разделбата од пријателот, но не во буквална смисла на зборот; тој пријател за него е Бог, но тој пее и за разделбата од неговиот пријател. Фрашери во својата песна го употребува истиот мотив на разделбата, но не од пријателот, туку од „другари и пријатели“. Значи, Фрашери, размислувајќи за тој мотив, го проширува кругот на поетската варијација.

Кавалот на Мевлана тажи во целата песна за разделбата од пријателот. Тој пријател, во симболична смисла е Бог, но ако се навратиме на некои автобиографски елементи, може да тврдиме дека тој пријател, освен Бог, е и таинствениот мистичар Шемс Тебризи. Суфистите секогаш имале по еден духовен учител. Табризи ќе остане во неговата свест како духовен водач за правецот што тој го избра како суфист, за да го постигне духовното возвишување.

Кавалот на Фрашери од почетокот на песната зборува за „пустите селидби“. Со темата за оддалечување од природата, Наим се оддалечува од својот претходник.

За да видиме како се откинува од преттекстот и како продолжува да размислува за идеите преземени од претходникот, ќе ги споредиме стиховите на Руми каде што се изразува силата на огнената љубов во песната на кавалот:

Мевлана Руми пее:

„Гласот на кавалот е огин, ни здив
Тој што не го поседува овој огин, заслужува да потоне“
„Љубовниот огин кавалот го опфаќа,
Љубовниот занес во виното потонал.“ (Руми, 2007)

Со трите строфи на кавалот на Фрашери:

„О, мнозинство народе!
Гласот на кавалот не е ветер,
Тоа е љубовен огин
Што му свирна на кутриот кавал.“

Фрашери продолжува да пее:

„Му свирна на небото, се раздени
Му свирна на срцето, го затопли
Му свирна на виното, го одгласи
И свирна на душата, ја опијани.

Му подари мирис на трендафилот
И подари светло на убавината
Му ги подари песните на славејот
Му подари вкус на космосот.“ (Фрашери, 2007, стр. 112)

Нема да хиперболизираме ако тврдиме дека Фрашери им дал друг правец на двата стиха на Мевлана, да не кажеме дека мајсторски ги надминал. Според Ј. Було, во овие последни три строфи на песната „Кавалот“, Фрашери ја евоцира силата што дарува живот (Бог), којшто со искрата на огнената љубов, го создаде космосот и човекот, што за авторот се помешани и слеани во едно во Творецот. (Фрашери, 2007, стр. 247).

Лајтмотивот на копнежот на песната на кавалот во „Кавалот“ на Фрашери некогаш се изразува, а некогаш се губи, некогаш добива нов глас во поширок филозофски и поетски контекст, некогаш добива личен акцент. Останувајќи во метафизичкото небо, поетското мислење на Фрашери зема импулси од духовното и политичкото движење, на времето.

Стихот на песната на Фрашери, се разликува од стихот на претходникот, но Фрашери се служи со својот познат наимијански стих, осмерец и алтернативна рима *абаб*, додека стихот на Мевлана е дистих, со рима *ааббци*.

Гласот на кавалот треба со внимание да се следи, не само неговиот глас да помине покрај нашите уши, туку да откриеме што изразува со тој глас. Овој кавал е олицетворение на човекот што е откорнат од својот корен, кој се жали од тоа што овој свет е во ваква состојба. Овој кавал не свири, туку се топи

во солзи, тој е оддалечен од својата средина и постојано тажи. Иако луѓето го слушаат кавалот, сепак не успеваат да влезат во неговиот скриен свет, тие не го гледат неговиот внатрешен огин, затоа што тоа не е светлина да зрачи самата. Без внатрешниот љубовен огин, небото ќе се помрачи и сонцето без љубов ќе остане студено, продолжува авторот сметајќи дека, и трендафилот е без вкус, без светлина и славејот не пее и самата убавина останува студена. И на крај, и самиот универзум од светлината добива вкус.

Со едно такво изразување, осознаваме дека не се работи за обична љубов химнично опеана од многу писатели, оваа не е тема за обичната љубов, туку „љубовниот огин“ ја претставува силата на Бога што овозможува сè околу нас да добие вкус, па и универзумот. Значи, Н. Фрашери на многу јасен начин ни кажува дека универзумот го создал Бог. Бог е и тој што го зема овој оган и помеѓу тој оган става оган, во внатрешноста на сè во овој универзум. Но, без една искра во внатрешноста, од душата од овој оган не можеше да се создаде човекот.

Додека Кавалот е отсечен од трската, тој нема родители, трската расте во вода или на брегот на езерото. Следствено, селидбата на кавалот може да се толкува како негово оддалечување од средината. Него го оддалечиле од другарите и пријателите, нему му недостига неговата трска, но не му недостига татковината, иако некои критичари сметаат дека оваа песна има патриотска тема. Љубовта во оваа поезија за Фрашери не е од сетилен аспект, ниту пак морален и политички концепт, не е ни љубов кон пријателот, како во песната на Мевлана, ни склоност, ни силна посветеност кон некого, итн. Љубовта тука е воопштена апстракција за чувството и страста. Втората неопходна страна на мисијата на поетот, според Фрашери, е чувството. Сметаме дека авторот пее затоа што има внатрешни чувства, овие чувства не можат да се перципираат надвор од копнежот, болката, страдањето, итн.

Д. Шапло во своето „компаратистичко разгледување“ тврди дека во песната „Кавалот“ на Мевлана, Фрашери „нашол олицетворение на своето пантеистичко верување како бектеш, ја чувствувал идентификацијата на човекот со Бога, го открил кај персиските автори суфисти сонот за животот, за една општочовечка љубов и за вечноста на убавината.“

Една друга песна на Фрашери за која може да се каже дека е хипертекст на песната на Мевлана; тоа е песната „Товар“, која се наоѓа во збирката „Рајот и летечкиот збор“. Оваа песна, според Ј. Було, е адаптација на песната на Мевлана.

Но, спротивно на тоа што го рековме за песната „Кавалот“, тука Фрашери во буквална смисла на зборот ѝ останал верен на содржината и идејата на текст-предлошката. Тоа не значи дека тој направил превод. Адаптацијата е слободна, претскажан е лирскиот субјект на Мевлана, но Фрашери не ѝ останал верен на структурата на текстот, ни на поетскиот код на големиот мајстор на „Месневија“. Тој не го менува сентименталниот патос на ориенталната поезија, туку го адаптира со аналитичкото искуство на својот стил на наративната поезија.

Доста е да се каже дека семантиката на првите дистихови на Мевлана, во песната „Товар“ на Фрашери се обработени во 15 стихови:

„Некој оди кај еден златар и му вели:
Дај ми ја вагата, ќе мерам злато!“ (Руми, 2007)

Фрашери во песната „Товар“ вели:

Добриот златар
Што им прави прстени на жени,
И обетки и сè што посакуваат,
На девојките и на жените,
Беше испотен, работеше,
Кога еден изнемоштен старец
Дојде со златник в рака,
Окото му беше венело,
Се потпре на стапот и офкаше
Дај ми ја малку вагата,
Зашто сам сакам да го мерам
Ова злато, еве,

Гледај го ти, дал’ има недостаток...“ (Фрашери, 2007, стр. 165)

Од 10 дистихови, значи 20 стихови што ги има преттекстот, секогаш во стилот на Бејти, со рима *ааббци*, песната на Фрашери има 20 стихови со мешана рима. Оваа песна спаѓа во видот параболи, кои повеќе може да се најдат во стилот на поетскиот говор на „Месневија“. За да бидеме поблиску до оригиналот, ќе ги наречеме „*mesele*“, т.е. усна приказна.

Овие приказни ги следи една нота на лесен хумор, имаат филозофска основа и ја изразуваат ориенталната мудрост, што се синтетизира на крајот во форма на сентенца. Има неколку песни што се во стилот на песната „Товар“, адаптирани од големиот мистик Мевлана, како „Глупавиот и умниот“, „Гугутка“, „Зима и лето“ од збирката „Песни за првачињата“, „Кралот“, „Ако даде Бог“, „Старецот“. Бидејќи песните се во истиот стил како претходната песна, ние ќе задржиме само на песната „Глупавиот и умниот“. Оваа песна како хипотекст ги зел неколку стихови од втората книга на „Месневијата“ на Мевлана. Лирскиот субјект е истиот како и во преттекстот, само се менува структурата. Може да се каже дека претставува адаптација на ориенталната поезија.

Етимологијата на песните на Фрашери што се од овој вид полесно е да ги бараме во делата на Мевлана, а не само во приказните на Лафонтен или Езоп.

Песната „Глупавиот и умниот“ почнува со следниве стихови:

„Од пазар иде еден глупав
Со натоварено магаре,

На една страна ставил жито,
Една вреќа полна со камења
Еден умен му се вртеше,
Се мислеше и промислуваше
Рече, Од каде идеш, о честит?
Што си зел, што си товарел
Една вреќа, рече, со жито,
А другата полна со камења.“ (Фрашери, 2007, стр. 171)

Во следниве стихови се дава одговорот на мудриот:
„...Сине! Не си постапил правилно,
Во една вреќа не се става цело,
Една половина во една да ставеше,
Другата во друга да ја товареше...“ (Фрашери, 2007, стр. 171).

Руми:
„Еден Бедеви ѝ беше натоварил на својата камила две вреќи полни со песок,
а сам се качил над вреќите. Некој по пат го прашал.
Го праша за земјата и почнаа да зборуваат. Од ова прашање се отворија
многу бисери.

Потоа рече: Што си натоварил во тие вреќи? Кажи ја вистината!
Бедеви рече: Во едната има жито. Во другата има песок. Не е нешто за
јадење!

Човекот праша: Зошто си ја наполнил со песок?

Бедеви одговори: Ја наполнив за да не остане празна таа вреќа.

Филозофот рече: Размисли и подели го житото на половина во едната и
половина во другата вреќа. (Руми, 2007)

Според хипотекстот, јасно се гледа дека Фрашери го зема од преттекстот тоа
што му треба за новиот текст, но го разработува на свој начин, без разлика што
не го крие тоа дека се потпира во ориентална мудрост. Авторот како да пародира
дека умните луѓе, во повеќето случаи, не поседуваат многу од материјалниот
свет. Пародијата, според Женет, спаѓа во хипертекстуалните жанрови.

Во следниве стихови, на песната „Глупавиот и умниот“ Фрашери го
изнесува тоа на многу убав начин:

„...Со овој голем памет,
Кој знае колку нешта имаш!
Треба да имаш многу богатство,
Стадо со овци и стока,
И домашен товар,“ (Фрашери, 2007, стр. 172).

Старецот му одговара:

„Немам, му рече, ништо в живот
Ни луѓе, туку сум сирот.“ (Фрашери, 2007, стр. 172)

Двете песни имаат иста тема, разликата е во тоа што Фрашери ликот на Филозофот го именува Умниот, и наместо песок, тој се служи со поимот камења. Значи, на семантички план речиси ништо не менува.

Една друга песна од збирката „Цвеќињата на пролетта“, песната „Бог“ се паѓа меѓу оригиналните песни на Н. Фрашери. Пронаоѓаме сличност само со една строфа, на „Месневијата“ на Мевлана Руми. Поетското влијание Блум го нарекува поетски прекршок, кој „нужно налага да се проучи животниот циклус на поетот“.

„Бев сонце, бев месечина
Станав вода, кал и ветер,
Свезда, славеј, овен сум бил
И безброј пати човек.“ (Фрашери, 2007, стр. 137)

Мевлана во однос на еволуцијата вака се изјаснува: „Еднаш сум бил во просторот висејќи, како еден атом од прав, без волја, потоа стапив во неорганичното царство на материјата. Поминуваќи во растителното царство, го загубив помнењето за водената борба во материјалната сфера. Потоа влегов во животинското царство, заборавајќи го претходниот период, чувствувајќи ја само инстинктивната и несвесна страст кон растењето на растенијата и на цвеќињата, посебно во пролет, страста што ја чувствува доенчето кон мајката. Качувајќи се во животинскиот свет, станав човек врзан за креативната страст на Создателот. Продолжив да напредувам од едно во друго царство, развивајќи го разумот, јакнејќи го организмот. Постои основа за издигнување без престанок, над предните степеници на мислата. Потоа ни мојата сегашна рационалност не го претставува врвот на еволутивната мисла. И ова треба да се пречекорува, затоа што уште е дамкосана од егоистичните биолошки страсти. Илјадници други типови на разумот и свеста ќе следат во текот на моето продолжено качување: „чудо од чуда!“ (Руми, 2007, стр. стих. 3637)

Исто така, во делото „Диванот на Шемси Табризи“, Мевлана се изразил вака:

„Штом доаѓаш во овој свет на егзистенција
Пред тебе се скалите, да ти помогнат да се спасиш.
Во почетокот беше минерал, после стана растение;
После животно, дали е можно да ти е непознато ова?

После стана човек, снабден со знаење, разум и верба;
Гледај го телото, извадено од правта: колку се усовршило!

Кога ќе ја трансцендираш човечката состојба, ќе станеш ангел, без сомнение;
И за тебе тогаш земја нема да има, небото ќе биде твој дом.

Премини ја после и твојата ангелска состојба, стани кал во океанот,
За на крај, твојата капка вода да стане море.“ (Руми, 2007)

Сметаме дека односот помеѓу Н. Фрашери и Мевлана Руми го претставува тоа што во теоријата на Х. Блум се вика Клинамен. Кажавме и погоре дека Клинамен претставува погрешен поетски превод или прекршок. Писателот отстапува од својот претходник, тоа се покажува како корективен подвиг за неговата поезија, што подразбира дека поезијата на претходникот била прифатена од страна на поетот до таа точка за да продолжи понатаму во вистинскиот пат.

К. Ципо, пишувајќи за изворниот аспект на поезијата на Фрашери, рекол: „Немаме средства со кои ќе разликуваме што позајмил Н. Фрашери, а што напишал според својата инспирација. Како и да е, без разлика од каде потекнуваат тие идеи, кога се растопуваат во срцето на писателот и се слеваат со неговиот карактер, стануваат нови и плодни.“ (стр. 3)

Фрашери во својата свест успеа да асимилира многу елементи од уметничката и филозофската култура на Ориентот, со кои се хранел од почетоците на своето издигнување. Идеите на пантеизмот, олицетворени во догмата и во суфистичката книжевност, го привлекоа авторот онака како што привлекоа и многу европски романтичари. Ова суфистичка филозофија се совпаѓа не само со романтичарскиот вкус на авторот, туку и со дарбата за лирско и филозофско обмислување. Обмислување кое во човекот го наоѓа Бога и се вчудоневидува од возвишеноста на човечкото битие.

Користена литература:

1. Bullo, J. (2006) Poeti i ringjalljes kombëtare dhe kulturore të shqiptarëve, revistë shkencore Perla. Fondacioni Kulturor Saaïdi Shirazi- Tiranë, nr. 2. f.25–28.
 2. Blum, H. (1980) Antiteticka kritika, Beograd, Slovo ljube.
 3. Frashëri, Naim, (2000) 100 vjet pas, Konferencë shkencore, Prishtinë.
 4. Genette, G. (1982) Pamlimpsestes, Paris, Seuil.
- *
5. Руми, М. Џ. (2007). Месневија IV.
 6. Ќулавкова, К. (2003) Теорија на интертекстуалноста, Скопје, Култура.
 7. Фрашери, Н. (2007). Vepra II. Tiranë: Toena.

